

Ciril Sorč

OD KOD IN KAM?

Stvarstvo in zgodovina
trinitaričnih razsežnosti

Ljubljana 2007

bitjih; ne more se usmerjati na vrednoto, ki je različna od njega (in ustvarjena bitnost je absolutno različna od Boga), kakor da bi ta vrednota bila absolutno poslednji cilj stvarjenjskega dejanja in stvarstva samega.«¹⁴ V našem razglabljanju si bomo prizadevali pokazati, da je cilj stvarstva trinitarizacija ali dokončna uveljavitev trinitaričnih zakonitosti.

I.3 Bog – naš življenjski prostor: »V tebi živimo, se gibljemo in smo«

Že stvarjenje samo moramo razumeti kot vzpostavitev trinitaričnega dialoga, ki se prevaja v stvarstvo, v katerem je človek najodličnejši sogovornik Boga. Če je Bog *communio* in je človek ustvarjen kot podoba *tega* Boga, da bi to podobo vedno bolj izražal v sebi in tako postajal vedno bolj podoben Bogu, potem smo prišli do poslednje opredelitve človeka: »Človek je poklican, da postane to, kar Bog že od vedno je: *communio*, občestvo, medsebojno podarjanje življenja, da bi nekoč vso večnost bil deležen dovršene *comunio* trinitaričnega Boga.«¹⁵ To tudi pomeni, da človek, ki je podoba občestvenega Boga, mora te občestvene poteze odkrivati in jih v najvišji meri razvijati. Človek je toliko oseba, kolikor je poklican v življenje po osebnem klicu Boga Stvarnika. Tako je bilo stvarjenje prvi nagovor, s katerim se je Bog obrnil na človeka (prim. CS 19,1). Po tem klicu je človek postal oseba! Oseba, ki je sposobna Boga, *capax Dei!*¹⁶ Postavljen je bil v dialoški odnos z Bogom in celotna zgodovina odrešenja je reševanje človekove osebnosti, vzpostavljanje tistega dialoga, brez katerega bi bil človek kot oseba okrnjen. Od tega dialoškega odnosa človeka do Boga je odvisna njegova sposobnost dialogizirati z ljudmi in stvarstvom. Stvarjenjsko sodelovanje vseh treh božjih oseb je tako temelj in zgled za povabilo človeka v ta stvariteljski program, k soustvarjanju (*Konkreativität*).¹⁷

¹⁴ A. Strle, *Božja slava živi človek*, 27.

¹⁵ G. Greshake, *Kleine Hinführung zum Glauben an den drei-einen Gott*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 2005, 55.

¹⁶ Prim. B. Forte, *L'eternità nel tempo*, Ed. Paoline, Cinisello Balsamo (Milano) 1993, 124–127.

¹⁷ Prim. A. Ganoczy, *Der dreieinige Schöpfer*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 2001, 185–192; C. Sorč, *Entwürfe einer perichoretischen Theologie*, 170–171.

OD KOD IN KAM?

Stvarstvo in zgodovina trinitaričnih razsežnosti

Dodatek:

Matjaž Ambrožič: Trinitarična zamisel zgodovine v delih Joahima da Fiore

Znanstvena knjižnica 11

Oddelek: Trinitas III

Urednik zbirke: doc. dr. Miran Špelič

© Za slovensko izdajo Družina d. o. o.

Prva izdaja

Recenzenta: prof. Metod Benedik, doc. dr. Miran Špelič

Lektorirala: Mariija Bratina

Oblikovanje: Sine Kovič

Grafična priprava: Družina d. o. o.

Izdala: Družina d. o. o. skupaj s Teološko fakulteto Univerze
v Ljubljani in Inštitutom za sistematično teologijo

Založila: Družina d. o. o.

Odgovarja: dr. Janez Gril

Natisnila: Formatisk d. o. o.

Naklada: 800 izvodov

Vse informacije o knjigah založbe Družina dobite
na internetu: <http://www.druzina.si>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-144.89

SORČ, Ciril

Od kod in kam? : stvarstvo in zgodovina trinitaričnih
razsežnosti / Ciril Sorč ; [dodatek Matjaž Ambrožič]. - 1. izd. -
Ljubljana : Družina : Teološka fakulteta, Inštitut za sistematično teologijo,
2007. - (Znanstvena knjižnica / Družina ; 11. Oddelek Trinitas ; 3)

ISBN 978-961-222-674-9 (Družina)

234296832

I Trinitarična razsežnost stvarstva

*»Bog očetov in Gospod usmiljenja,
ki si vse naredil s svojo besedo,
ki si s svojo modrostjo izoblikoval človeka,
da bi gospodaril nad stvarmi, ki si jih ti ustvaril,
da bi svet upravljal s svetostjo in pravičnostjo
in sodil iz svoje poštene duše,
daj mi modrost, ki zraven tebe sedi na prestolu,
in ne črtaj me iz števila svojih otrok.«*
(Knjiga modrosti 9, 1–4)

I.1 Uvod

Trinitarična zasnova stvarstva je tista, ki more najboljše osmisлити obstoj vsega bivajočega. Govori nam o nepogrešljivi medsebojni naravnosti vsega. Stvarstvo, h kateremu človek spada in ki mu je zaupano, ni zgolj kulisa ali snov, ki mi je prepuščena v uporabo, temveč je moje »razširjeno telo«, je »bio-top«, v katerem morem uresničiti svoj življenjski cilj. Bog ga je postavil za človekovo življenjsko okolje in vanj položil tiste zakonitosti, ki mu omogočajo kar najboljše izvrševati svoje poslanstvo. Človek ne more živeti na račun stvarstva, ampak skupaj z njim in v njem. V pravšnjem odnosu do Boga in do stvarstva se oblikuje človek kot božja podoba in krona stvarstva (to vlogo človek večkrat napačno razume in izvršuje!).

Zakonitost trinitarizacije postavlja pravšnje razmerje med Bogom, človekom in stvarstvom. Gre za tisto povezanost in različnost, ki ne vnaša razdora in hkrati ne pomeša posameznih ravni bivanja. Ko govorimo o trinitarizaciji, se vračamo k izvirom, jih upoštevamo in uveljav-

ljamo v sedanjosti ter dejavno pričakujemo njihovo dovršitev v prihodnosti. Trinitarizacija ni preprosta preslikava božje trinitaričnosti na stvarjenjsko podlago, marveč je odkrivanje in uveljavljanje zakonitosti in vsebine, ki jih je v stvarstvo »vtisnil«¹ Stvarnik, troedini Bog. Trinitaričnost ni nekaj naknadno dodanega svetopisemskemu pojmovanju stvarstva, temveč je navzoča in »upoštevana«² že od vsega začetka; utemeljena je v Stvarniku samem. Zato tudi trinitarični pristop k obravnavanju stvarstva in zgodovine ni le eden izmed mnogih, ampak je središčni pristop, ki posreduje vsem drugim pomembne »podatke«³ in izhodišča.

I.2 Različni človeški pogledi na začetek in cilj sveta

Nad vse je pomembno, kakšni so začetki sveta, kje so njegova izhodišča, kdo je njegov »stvarnik«, komu je zaupan, kdo z njim razpolaga in ga upravlja in kakšna je njegova prihodnost, njegova končna usoda – kam je usmerjen. Svet ima svojo protologijo, svojo zgodovino in svojo eshatologijo. »Vprašanje izvora in vprašanje cilja, sta neločljivi. Sta odločilni za smisel življenja in življenjsko usmerjanje vsega našega dejanja in nehanja« (KKC 282). Ljudje različnih časov in kultur različno pojmujejo začetke sveta, pač v skladu s svojim svetovnim nazorom (dobesedno), ki temelji na njihovi teoretični in življenjski filozofiji ter teologiji (v najširšem pomenu besede). Od začetkov sveta sta odvisna tudi njegov cilj in končna usoda.

Pri naši témi nam mora biti pred očmi tudi dejstvo, da človek vedno razmišlja o svetu v odnosu do samega sebe. Kolikor je vredna prihodnost sveta, toliko je vreden ta svet danes, pomembno je, ali je ta svet zgolj »material«, s katerim lahko človek razpolaga po mili volji, ali pa ima tudi sam na sebi kakšno vrednost in prihodnost.¹

Od tega, kako človek pojmuje svet, je tudi odvisno, kako se v njem počuti: ali bo od njega bežal (svetobežne težnje) ali se bo vanj zagledal in ga hotel preoblikovati v »raj na zemlji«² (utopistične težnje, ki so

¹ Vodilni svetovni klimatologi so v Parizu januarja 2007 razpravljali v okviru Mednarodne skupine ZN o podnebnih spremembah (IPCC) in predstavili novo znanstveno poročilo o posledicah segrevanja ozračja. Poročilo opozarja, da se je segrevanje ozračja začelo in da ga je z več kot 90-odstotno verjetnostjo povzročil človek.

»slepe« za resničnost sveta) ali pa bo svetu priznal njegovo pravo vrednost, ki je najlepše podana v svetopisemskem poročilu o stvarjenju in v celotnem Svetem pismu. Pravo razmerje do sveta ni niti beg pred svetom (svetobežnost) niti zagledanost v svet (sekularizem), ampak je potrebno skupaj s svetom iti naproti prihodnosti nas samih in hkrati k prihodnosti sveta.²

I.2.1 Svet kot igrača bogov

Mitološka poročila o nastanku sveta nam rišejo svet kot področje, na katerem živijo božanstva.³ Precej mitov pripisuje njegov nastanek golemu naključju ali sporu med bogovi. Zato dajejo svetu negativen predznak. Svet naj bi bili ustvarili zli duhovi, zato je poln teh temnih in uničujočih sil, ki v različnih mitih najdejo različne posebitve.

Tudi človek je v tem primeru »ponesrečeno božanstvo« – igrača, s katero se poigravajo razna božanstva in se med seboj izigravajo. Meja med božanstvom in človekom ni ostro zarisana, ampak obstajajo odtenki (polbogovi, junaki), ki ustvarjajo prehod in povezavo med tema dvema bitjema. Tudi svet bogov in svet ljudi nista vedno jasno razmejena, ampak stopajo bogovi (kot da bi jim bilo dolgčas v njihovem božanskem svetu – višinah) v svet človeka, on pa si prizadeva, da bi prodril v svet bogov, kar pa se mu redno ponesreči (Sizifi). V tem primeru človek dojema svet kot stvarnost, katero popolnoma obvladujejo bogovi: dobri ga varujejo in napravljajo rodovitnega in dobrega, hudobni pa vanj razdiralno posegajo. Prvim se hoče človek prikupiti in jim zato daruje najboljše prvine zemlje, drugim se mora odkupiti ali jih, če je mogoče, prevarati, največkrat prav s pomočjo dobrih bogov.

Svet je v vseh teh primerih popolnoma v posesti višjih sil in človek nemočno prisostvuje dogajanjem v njem. Zato v svet ne posega niti ustvarjalno niti razdiralno. Kar dela, dela »v soglasju z bogovi«.

Na tej podlagi sta se razvili dve gledanji na svet: panteizem in dualizem. Prvo gledanje toliko zabrisuje razliko med božanstvom in stvarjo, da pobožanstvi tudi stvari (emanacija: stvari izhajajo iz boga in so del njega). To je močno v primitivnih verstvih (prim. tudi slovansko mi-

² J. Janžekovič, *Možnosti za rajna zemlji*, v: Znamenje 6 (1976) 1–9.

³ Prim. J. Moltmann, *Gott in der Schöpfung*, Chr. Kaiser, München 1985, 116–120; A. Goljevšček, *Mit in slovenska ljudska pesem*, SM, Ljubljana 1982, 13–99, ki pa gleda tudi na izraelsko in krščansko vero skozi »mitološka očala«.

tologijo!).⁴ Dualizem pa trdi, da izhaja svet iz rok hudobnih duhov, da je nekaj slabega. Prvine obeh gledanj so v takšni ali drugačni obliki ostale še dolgo v zgodovini in se kot vraže ali negativen odnos do sveta vrinile tudi v nekatera krščanska okolja.

I.2.2 Svet kot človekova igrača

Že Sizif je hotel odvzeti bogovom njihovo »prvenstvo« v svetu. Drznil si je poseči po božanski moči, toda poskus je bil neuspešen; in obsojen je bil na »Sizifovo delo« – brezkončno valjenje skale navkreber, da se je nato skotalila navzdol – ter je bil tako prisiljen priznati premoč bogov. Takrat je šlo za predrznost.

To, kar ni uspelo Sizifu, je uspelo človeku ob koncu devetnajstega stoletja. Razsvetljenstvo in racionalizem sta odvzela bogovom (in krščanski Bog je bil zanj le eden izmed mnogih) njihov primat in postavila za najvišje merilo človekov razum in voljo. S tem je vzel človek svet v svoje roke in ga začel obravnavati kot predmet, s katerim lahko razpolaga po mili volji. Svet je izgubil svoj božanski navdih ter postal predmet tehnične obdelave in izkoriščanja. Izumi in tehnični napredek so mu odvzeli skrivnostnost in ga spremenili v predmet, ki ga človek vse bolj obvlada in išče v njem »tržno vrednost« ali donosnost. S tem, da odkriva njegove zakonitosti, postaja njegov gospodar in ga vprega v svoje (večkrat megalomanske) načrte. Človekovo obvladovanje sveta je usmerjeno predvsem v izkoriščanje in vsiljevanje svojih načrtov in zakonitosti. Ne zaveda se, da s tem tudi podira tisto razmerje v stvarstvu, ki je potrebno, da je to stvarstvo človekov prijatelj, zaveznik in domovališče. Pravilno je zapisano v dokumentu nemške škofovske konference: »Današnja znanost je skupaj z novejšo filozofijo naredila naravo za predmet človekovega raziskovanja. S tem stvari vedno bolj izgublajo svojo skrivnostnost in postajajo navaden material za naše načrtovanje in proizvodnjo. Toda človek, ki si je podvrget svet, je ostal s proizvodi svojega načrtovanja osamljen. Tako si je želel, da bi bil gospodar sveta, v resnici pa je ostal 'brez sveta'. Pri vseh svojih pridobitvah doživlja dvojno stisko.

Prvo stisko predstavlja prav meja njegovih možnosti: izrabljeni svet; izčrpani viri njegovega preživetja. Drugo stisko mu povzročajo sprem-

⁴ Prim. L. Léger, *La mythologie slave*. Uporabljam srbski prevod R. Agatanović a *Slovenska mitologija*, Grafos, Beograd 1984.

lastni doživljajski vsebini, odloča se bolj ali manj eklektično za tisto, kar se vsakemu posamezniku zdi ustrezno, pušča nasprotja, kajti njegovo posredovanje v službi celote brez nasprotij se ji zdi vsekakor brezizhodno. V postmodernističnem stvarstvu se najdemo kot v veliki samopostrežni trgovini (marketu), v katerem so na voljo predmeti, ki si jih izberem po lastni želji. Kjer ostajajo stvari tako enakovredno druga poleg druge, obstaja velika nevarnost, da se izrekanje za pluralnost in toleranco sprevrže v vseenost, nezanimanje in relativizem.⁶ Ratzinger tako opozarja na t. i. »diktaturo navidezne strpnosti«, ki pobude vere onemogoči tako, da jih razglasi za nestrpne. Toda prav v tem pride nestrpnost »strpnih« do izraza.⁷ Tukaj ne najdemo prostora za Boga, saj v svoji pozitivistični zagledanosti v stvari postmoderna ne potrebuje nekoga, ki bi vzpostavljala sintezo teh stvari in stvarstvo.

Današnji človek (predvsem tisti, ki ni pijan od tehnološkega napredka in obvladanja narave) že čuti posledice takega odnosa do narave in jih predvideva za prihodnje rodove. Toda prav zato, ker ni – kakor misli – za svoja dejanja nikomur odgovoren, brezglavo uničuje to, kar je prejel v varstvo. Mrtve reke, zastrupljen zrak in umirajoči gozdovi – to so žal spomeniki, po katerih bodo potomci lahko prepoznali človeka, gospodarja sveta iz začetka enaindvajsetega stoletja.

I.2.3 Svet v Stvarnikovih rokah

Ravno poročili o stvarjenju, gledani v luči nadaljnjega razodetja, predvsem v novozavezni luči, nas učita pravega odnosa do sveta in nam odkrivata človeka kot »ustvarjenega ustvarjalca«.⁸ Iz bogate vsebine obeh poročil o stvarjenju (1 Mz 1,1–2, 4a in 1 Mz 2,4b–25) izluščimo tisto, kar je pomembno za naše vprašanje.⁹

⁶ Prim. J. Ratzinger, *Zur Lage von Glaube und Theologie heute*, v: IkZ Communio 25 (1996), 360–362; J. Werbick, *Vom entscheidend und unterscheidend Christlichen*, Patmos, Düsseldorf 1992, 77–113; C. Sorč, *V prostranstvu Svete Trojice*, 12–21.

⁷ J. Ratzinger, *Gott und die Welt*. DVA, Stuttgart–München 2000, 390; prim. T. Vossheinrich, *AnthropoTheologie*, Schönningh, Paderborn 2007.

⁸ Prim. A. Stres, *Ustvarjeni ustvarjalec*, v: J. Strgar (ur.), *Ustvarjam, torej sem*, MD, Celje 1985, 236–243.

⁹ Prim. K. H. Schelkle, *Teologija del Nuovo Testamento I*, Dehoniane, Bologna 1969, 19–33; M. Turnšek, *Zgradba in sporočilo duhovniškega poročila o stvarjenju* (1 Mz 1,1–2,4a), v: BV 42 (1982) 215–236.

velike možnosti delovanja in dovolj *vsega*, kar potrebuje za življenje. Toda misel, da ga hoče Bog za nekaj prikrajšati, ga je nagnila k temu, da si je poželed »prepovedanega sadu«. Ne veselje nad tem, da mu je mnogo zaupano, ampak nejevolja nad tem, da mu je eno prepovedano, ga je grizla, dokler ni napravil usodne napake. Zemlja mu je začela roditi trnje in osat. Človek, ki ne upošteva zakonitosti, ki jih je položil Bog v naravo, spreminja vrt v puščavo. To je odtujeni človek. Zareza, ki jo je vnesel medse in Boga, je zazijala tudi med njim in drugimi ljudmi (»Žena ... mi je dala od drevesa in sem jedel«, v. 12) ter med njim in naravo. Narava mu ni več kraj srečavanja z Bogom. Z drugimi besedami: ko je »spregledal«, je postal slep za božje stopinje v naravi. Resnično: naš odnos do narave je opredeljen od našega odnosa do Boga in našega pojmovanja Boga. In ni mogoča nobena temeljita sprava z naravo brez poprejšnje sprave z Bogom. Zato ima teologija vso pravico in celo dolžnost, da se vključuje v iskanje rešitev iz ekološke krize ter da svoje rešitve odkrito predstavi.

I.2.3.1 Božje bivanje je bivanje v odnosu

Navsezadnje se nagib za stvariteljsko božje dejanje skriva v tisti skrivnosti, ki je Bog sam. »Na osnovi troedinosti Boga, ki je hkrati stvarnik in odrešenik, se misel o Bogu kot 'Ens a se' (ali 'ipsum esse') zedinja z idejo 'Deus Caritas'. Bog je absolutna Bit in hkrati troedina Ljubezen najprej v svojem notranjem življenju. Zato se more kot takega razodevati tudi navzven, pri stvariteljskem in odrešenjskem delovanju.« Paradoks stvarjenja dobi svojo razjasnitev v paradoksu trinitaričnega božjega življenja.¹² Pomembno je dejstvo, da je *Bog eden, ne pa sam!* Iz tega izhaja krščanski nauk o Bogu in stvarstvu. W. Kasper pravi: »Cerkvi ne gre za to, da bi se kljub nauku o Trojici držala tudi še nauka, da je Bog le eden. Cerkev se marveč hoče ravno v nauku o Trojici držati krščanskega monoteizma. Še več, Cerkev ima nauk o Trojici za edino možno in dosledno obliko monoteizma in za edini sprejemljivi in zanesljivi odgovor na moderni ateizem.«¹³ Le ker je sam v sebi ljubezen, more Bog biti ljubezen za nas. Ljubezen je tisto, kar posreduje med enoto in množtvom, ljubezen je zedinjajoča enota v trojstvu. Iz tega sledi, da »Bog ne more najti poslednjega razloga za stvariteljsko ljubezen v ustvarjenih

¹² A. Strle, *Božja slava živi človek*. IS 3, Družina, Ljubljana 1992, 24.

¹³ Nav. A. Strle, *Božja slava živi človek*, 25.

Kazalo

I Trinitarična razsežnost stvarstva	5
I.1 Uvod	5
I.2 Različni človeški pogledi na začetek in cilj sveta	6
I.2.1 Svet kot igrača bogov	7
I.2.2 Svet kot človekova igrača	8
I.2.3 Svet v Stvarnikovih rokah	10
I.2.3.1 Božje bivanje je bivanje v odnosu	13
I.3 Bog – naš življenjski prostor:	
»V tebi živimo, se gibljemo in smo«	14
I.3.1 Stvarjenje in samopodaritev Svete Trojice	17
I.3.2 Stvarjenje usmerjeno k odrešenju	20
I.3.3 Stvarnik in stvar	24
I.4 Človek »mojstrovina« troedinega Boga	31
I.5 Svetopisemski pogled na stvarstvo	38
I.5.2 Pomembno sporočilo samega stvarjenja	45
I.6. Stvarjenje v Kristusu	47
I.6.1 Odnos med stvarjenjem in odrešenjem	53
I.6.2 Kristološki in soteriološki pogled na stvarstvo	55
I.7 Sveti Duh in stvarstvo	57
I.7.1 Trinitarične zakonitosti	57
I.7.2 Duh ustvarja	59
I.7.3 Duh ohranja	61
I.7.4 Duh vabi k sodelovanju	63
I.7.5 Sveti Duh na strani življenja	65
I.7.6 Sveti Duh je porok prihodnosti stvarstva	66
I.7.7 Pnevmatološka ekologija	68
I.8 Trinitarično stvarstvo (teološki razmislek)	70
I.8.1 Stvarjenje iz ljubezni	70
I.8.2 Stvarstvo v prostoru trinitarične ljubezni	72
I.8.3 Krščanski pan-en-teizem	76
I.8.4 »Trinitarizacija«: Cilj stvarstva	78
I.8.5 Šekina in stvarjenjska modrost	79
I.8.6 Stvarstvo »osmega dne«	83
I.8.6.1 Počivajoča navzočnost Boga	86
kot nosilni temelj vseh ustvarjenin	86
I.8.6.2 Svet kot obljuba in predujem	88
I.8.7 V nebesih je mnogo bivališč	90

I.8.7.1 Gostitelj je troedini Bog	92
I.8.7.2 Nebesa – »communio Trinitatis«	93
I.8.7.3 Nebesa – trinitarična domovina	96
I.8.7.4 Nebeški Jeruzalem	98
I.8.7.5 Nebeška gostija	99
I.8.7.6 Nebesa – Bog vse v vsem	100
I.9 Dodatek 1: Pierre Teilhard de Chardin	103
in kristogeneza	103
I.9.1 Teilhard kot graditelj mostov	105
I.9.2 Narava in milost	107
1. Harmonija med naravo in nadnaravnim	107
2. Teženje sveta in človeka v združitve ter preoblikovanje	109
3. Človeško teženje k cilju in združenje z njim	109
4. Vesoljstvo teži k izpopolnitvi	110
I.9.3 Evolucija – pot k točki Omega	111
I.9.3.1 Kristjan ljubi stvari v Bogu	113
I.9.3.2 Teilhard – odstranjevalec pregraje med vero in znanostjo	114
I.9.3.3 Teilhard kristificira evolucijo	116
I.9.3.4 Teilhard – apostol današnjega časa	116
I.9.3.5 Osebnost se izpopolnjuje v Bogu	118
I.9.4 Človek – graditelj prihodnosti	120
1. »Sedanja kriza – kriza duhovnega življenja«	120
2. Teilhard – kažipot h Kristusu	121
3. »Pankristizem«	122
I.9.5 Trinitarična razsežnost Teilhardove teologije o stvarjenju	122
II. Trinitarična zgodovina	125
II.1 Zgodovina v svoji trinitarični razsežnosti	125
II.2 Božje kraljestvo	126
II.3 Velikonočni dogodek središče zgodovine	129
II.3.1 Križ v luči Jezusovega eshatološkega delovanja	131
II.3.2 Vstajenje kot edinstveni eshatološki dogodek	131
II.3.3 Zgodovina odrešenja	135
II.4 Trojica na obzorju zgodovine	139
II.4.1 Trinitarično razumevanje zgodovine	141
II.4.2.1 Zgodovinski sedaj	146
II.4.2.2.1 Trinitaričnost družbe	146
II.4.2.2.2 Trojica, naš socialni program	150

II.4.2.2.3 Čas v trinitarični sedanjosti zgodovine	154
II.4.2.3 Trinitarična prihodnost zgodovine	155
II.4.2.3.1 Eshatološkost Cerkve	163
II.4.2.3.2 Vprašanje »tisočletnega kraljestva«	165
II.4.2.3.3 Ponovni Kristusov prihod	167
II.4.2.3.4 Poslednja sodba – zgodovinski dogodek	170
II.5.1 Razsežnosti krščanskega upanja	175
II.5.2 Odnos krščanskega upanja do svetnega upanja	183
II.6 Sveti Duh in zgodovina	191
II.6.1 Prihodnost in Sveti Duh	200
II.7 Dodatek 2 Matjaž Ambrožič: Trinitarična zamisel	
zgodovine v delih Joahima da Fiore	203
II.7.1 »Svetna zgodovina« in »sveta zgodovina« odrešenja	203
II.7.2 Nekateri Joahimovi predhodniki in sodobniki	207
II.7.3 Življenje in delo Joahima da Fiore	211
II.7.4 Joahimovo teološko-zgodovinsko razglabljanje	213
II.7.5 Glavne ideje Joahimove trinitarične	218
zamisli zgodovine v treh dobah	218
Doba Očeta	218
Doba Sina	218
Doba Svetega Duha	219
II.7.6 Joahimove trinitarične sheme oziroma	
t. i. figure zgodovine	220